

Співак Любов

доктор психологічних наук, професор,

професор кафедри психології

Бердянський державний педагогічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-3653-5432>DOI <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i21.360>

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Статтю присвячено емпіричному дослідженню психологічних чинників розвитку національної ідентичності здобувачів вищої освіти України в період воєнного стану. Метою статті визначено емпіричне дослідження психологічних чинників розвитку національної ідентичності студентської молоді України в період воєнного стану, з огляду на проживання в місті чи селі до вступу в заклад вищої освіти. Розкрито сутність і зазначено основні чинники розвитку національної ідентичності особистості. Вибірку представлено 165 досліджуваними 17-22 рр., які до вступу в заклад вищої освіти жили в різних містах (84) і селах (81) України.

Емпірично виявлено високий і середній рівні національної ідентичності в усіх досліджуваних, які проживали в селах країни, і більшості досліджуваних, які проживали в містах України до вступу в заклад вищої освіти. Більша кількість досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклад вищої освіти, в процесі розвитку своєї національної ідентичності найбільшого значення надали таким ознакам нації, як державна українська мова та історія України. Водночас більша кількість досліджуваних, які проживали в містах України до вступу в заклад вищої освіти, найбільшого значення в процесі розвитку своєї національної ідентичності надали українській культурі. Середнього значення основним ознакам нації (державній українській мові, історії й культурі України) в процесі розвитку своєї національної ідентичності надала більша кількість досліджуваних, які проживали в містах України до вступу в заклади вищої освіти, і статистично незначуще менша кількість досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклад вищої освіти. Найменшого значення таким ознакам нації, як державна українська мова й історія України, в процесі розвитку своєї національної ідентичності надала більша кількість досліджуваних, які проживали в містах України до вступу в заклади вищої освіти. Більша кількість досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклад вищої освіти, в процесі розвитку своєї національної ідентичності надали найменшого значення такій ознаці нації, як українська культура. Більший вплив основних ознак нації (державної української мови, історії й культури України) на процес розвитку національної ідентичності досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклади вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в містах України до вступу в заклади вищої освіти, підтверджено статистично.

Ключові слова: національна ідентичність, розвиток, мова, історія, культура, місто, село, студентська молодь України.

Постановка проблеми. Створення необхідних умов для розвитку національної ідентичності громадян держави є одним із найважливіших завдань України в період воєнного стану. Розвинена національна ідентичність громадян має пріоритетне значення для ефективного функціонування кожної держави. Положення про пріоритетність розвитку

національної ідентичності здобувачів вищої освіти задекларовано в Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Юнацький вік є найбільш сприятливим для процесу розвитку національної ідентичності особистості. Тому вивчення чинників розвитку національної ідентичності студентської молоді в період воєнного стану є нагальним завданням української психологічної науки і практики.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Останні наукові дослідження психологів присвячувалися окремим аспектам проблеми розвитку національної ідентичності студентської молоді України в умовах воєнного стану.

За результатами дослідження особливостей національної ідентичності студентської молоді України в період воєнного стану емпірично визначено статистично значуще збільшення кількості досліджуваних із високим і середнім рівнями й зменшення з низьким рівнем її позитивності, порівняно з довоєнним періодом. Водночас щодо показників рівнів чіткості національної ідентичності досліджуваних у період воєнного стану, порівняно з довоєнним періодом, статистично значущих змін не виявлено (Османова, Співак, 2022).

В період воєнного стану емпірично вивчалися соціальні чинники формування національної й етнічної ідентичності здобувачів вищої освіти спеціальностей «історія і право», «українська філологія» й «психологія і менеджмент» із двох міст Півдня України – Одеси і Херсона. Встановлено статистично значущі відмінності в процесі формування національної й етнічної ідентичності української студентської молоді за показником «норма» щодо чинника «місто проживання» та за показниками «рефлексія національної ідентичності», «когнітивний компонент етнічної ідентичності», «загальна вираженість етнічної ідентичності», «етнічна індивідуальність» й «етноєгоїзм» щодо чинників освітня «спеціальність» і «мова спілкування» (Шебанова, Дементьєва, Чикур, 2022).

Проте проведений аналіз останніх наукових досліджень засвідчив, що психологи дослідили лише окремі аспекти проблеми розвитку національної ідентичності студентської молоді України в період воєнного стану. Потреба у вивченні актуальних, проте ще недосліджених у психологічній науці аспектів зазначеної проблеми, зумовила вибір мети статті.

Мета статті: емпірично дослідити психологічні чинники розвитку національної ідентичності студентської молоді України в період воєнного стану, з огляду на місто чи село проживання здобувачів до вступу в заклад вищої освіти. Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання:** 1) висвітлити психологічну сутність національної ідентичності особистості та основні чинники її розвитку; 2) емпірично визначити рівні національної ідентичності студентської молоді України, з огляду на місто чи село проживання здобувачів до вступу в заклад вищої освіти та статистичні відмінності між ними; 3) емпірично вивчити значення ознак української нації в процесі розвитку національної ідентичності студентської молоді України, зважаючи на з огляду на місто чи село проживання здобувачів до вступу в заклад вищої освіти, та виявити статистичні відмінності між ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. За нашим розумінням, розвиток національної ідентичності особистості є процесом її самоусвідомлення, самооцінювання й самоставлення щодо власної належності до певної нації, яка вирізняється своїми ознаками (мовою, історією, культурою, державними символами, територією). Стрижневими чинниками розвитку національної ідентичності української студентської молоді емпірично встановлено: знання і спілкування державною українською мовою, знання і повага до історії й культури України (Співак, 2015).

Емпіричному визначенню високого, середнього і низького рівнів національної ідентичності студентської молоді сприяло використання методики вимірювання етнічної ідентичності Дж. Фінні, що була модифікована (Співак, 2015). Досліджуваним пропонувалося визначити ступінь своєї згоди («повністю погоджуюся», «швидше не

погоджуюся, ніж погоджуюся», «швидше погоджуюся, ніж не погоджуюся», «повністю не погоджуюся») з кожним із двадцяти продовжень такого твердження: «В термінах національної ідентичності я розглядаю себе, як...». Одержані кількісні результати було опрацьовано за допомогою ключа до цієї методики.

Емпіричному вивченню значення основних ознак української нації в процесі національної самоідентифікації студентської молоді України сприяло застосування модифікованого опитувальника (Співак, 2015). Досліджуваним пропонувалося встановити, якого значення (найбільшого, середнього чи найменшого) вони надають кожній із таких ознак української нації, як державна українська мова, історія України і культура України, в процесі розвитку своєї національної ідентичності (національної самоідентифікації).

Емпіричне дослідження проводилося он-лайн упродовж квітня-червня 2023 року. В ньому взяло участь 165 здобувачів вищої освіти віком 17-22 рр. До вступу в заклад вищої освіти 84 здобувачі жили в містах і 81 здобувач – селах різних областей України (Волинської, Житомирської, Кіровоградської, Київської, Львівської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Черкаської, Чернігівської, Ужгородської). Всі досліджувані є громадянами України. Всі вони володіють і спілкуються державною українською мовою.

Отримані емпіричні кількісні результати було опрацьовано статистично, із застосуванням критерію ϕ^* -кутового перетворення Фішера та коефіцієнта кореляції Спірмена (Руденко, В., Руденко, Н., 2009).

Емпіричні кількісні дані щодо рівнів національної ідентичності досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклад вищої освіти, презентовано на рис. 1.

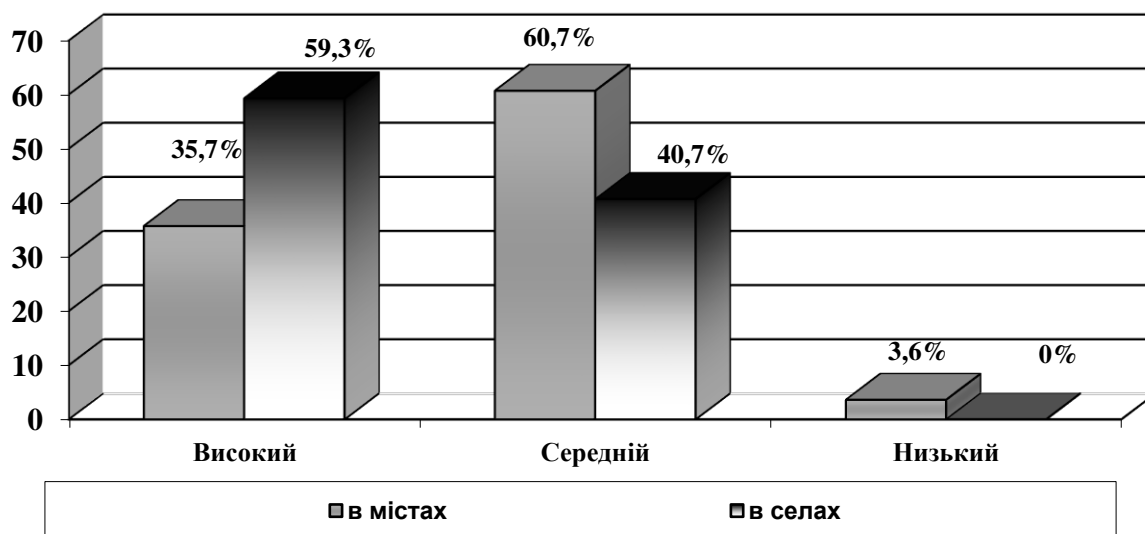


Рис. 1. Рівні національної ідентичності досліджуваних, що проживали в містах і селах України до вступу в заклад вищої освіти

З рис. 1 помітно, що високий рівень національної ідентичності виявлено в більшій кількості досліджуваних, які проживали в селах (59,3%) України до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в містах (35,7%) України. Відмінності на цьому рівні є статистично значущими ($\phi^*=3,063$; $p \leq 0,01$). Досліджувані з високим рівнем національної ідентичності повністю погоджуються з тим, що вони багато часу приділили тому, щоб більше дізнатися про історію, культуру й державний устрій і символи України. Вони висловили свою цілковиту згоду з тим, що чітко усвідомлюють свою національну належність, розуміють її значення і власне ставлення до представників своєї й інших націй. Досліджувані з високим рівнем повністю погоджуються з тим, що їх вирізняє гордість за

українську націю. Вони виявили повну згоду з твердженням про переживання ними гордості щодо свого культурного і національного походження.

Середній рівень національної ідентичності визначено в більшій кількості досліджуваних, які проживали в українських містах (60,7%) до вступу в заклади вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в селах (40,7%). Відмінності на цьому рівні також виявилися статистично значущими ($\phi^*=2,581$; $p\leq 0,01$). Досліджувані із середнім рівнем національної ідентичності швидше погоджуються, ніж не погоджуються з тим, що вони багато часу приділили ознайомленню з історією, культурою й державними символами України. Вони швидше погоджуються, ніж не погоджуються з тим, що чітко усвідомлюють власну національну належність, розуміють її значення і своє ставлення до представників різних націй. Їм притаманна національна гордість. Вони швидше погоджуються, ніж не погоджуються з тим, що пишаються власним культурним і національним походженням.

Низький рівень національної ідентичності помічено лише в незначній кількості досліджуваних, які проживали в українських містах (3,6%) до вступу в заклади вищої освіти. Досліджувані з низьким рівнем національної ідентичності швидше не погоджуються, ніж погоджуються з тим, що вони багато часу приділили отриманню знань про історію, культуру і державний устрій України. Вони швидше не погоджуються, ніж погоджуються з тим, що їхнє усвідомлення своєї національної належності чітке. Вони не погоджуються з тим, що розуміють значення власної національної належності. Досліджувані з низьким рівнем швидше погоджуються, ніж не погоджуються з тим, що вони розуміють своє ставлення до представників різних націй. Вони швидше не погоджуються, ніж погоджуються з тим, що пишаються своїм культурним і національним походженням.

Отже, всіх досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклад вищої освіти, вирізняють високий і середній рівні національної ідентичності. Натомість ці рівні характеризують більшість досліджуваних, які проживали в містах країни до вступу в заклади вищої освіти.

Емпіричні кількісні дані щодо значення державної української мови в процесі розвитку національної ідентичності досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклад вищої освіти, подано на рис. 2.

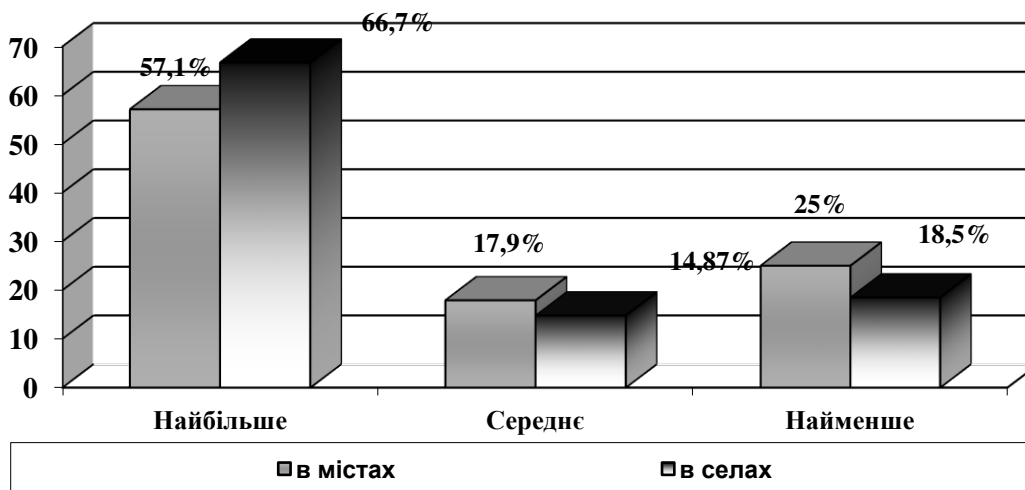


Рис. 2. Значення державної української мови в процесі розвитку національної ідентичності досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклад вищої освіти

Як помітно з рис. 2, дещо більша кількість досліджуваних, які проживали в селах (66,7%) до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в містах

(57,1%) України, в процесі розвитку своєї національної ідентичності найбільшого значення надали державній українській мові. Щодо найбільшого значення відмінності між кількістю досліджуваних, які проживали в містах і селах країни до вступу в заклади вищої освіти, виявилися статистично незначущими ($\phi^*=1,271$).

Державній українській мові в процесі розвитку своєї національної ідентичності середнього значення надала більша кількість досліджуваних, які проживали в містах (17,9%) країни до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в селах (14,8%). Щодо середнього значення відмінності між кількістю досліджуваних, які проживали в містах і селах країни до вступу в заклади вищої освіти, також є статистично незначущими ($\phi^*=0,539$).

Державній українській мові в процесі розвитку своєї національної ідентичності найменшого значення надала більша кількість досліджуваних, які проживали в містах (25%) країни до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в селах (18,5%). Відмінності між кількістю досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклади вищої освіти, щодо найменшого значення є статистично незначущими ($\phi^*=1,015$).

Отже, більша й досить велика кількість досліджуваних, що проживали в селах України до вступу в заклад вищої освіти, надали найбільшого і середнього значення державній українській мові в процесі розвитку їхньої національної ідентичності. Ці результати підтверджено статистично наявністю зв'язку між значенням державної української мови в процесі національної самоідентифікації та рівнем національної ідентичності досліджуваних ($r=0,23$). Дещо менша кількість досліджуваних, що проживали в містах України до вступу в заклади вищої освіти, надали найбільшого і середнього значення українській державній мові в процесі розвитку їхньої національної ідентичності. Одержані результати засвідчено статистично наявністю зв'язку між значенням державної української мови в процесі національної самоідентифікації та рівнем національної ідентичності досліджуваних ($r=0,09$).

Емпіричні кількісні дані щодо значення історії України в процесі розвитку національної ідентичності досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклад вищої освіти, висвітлено на рис. 3.

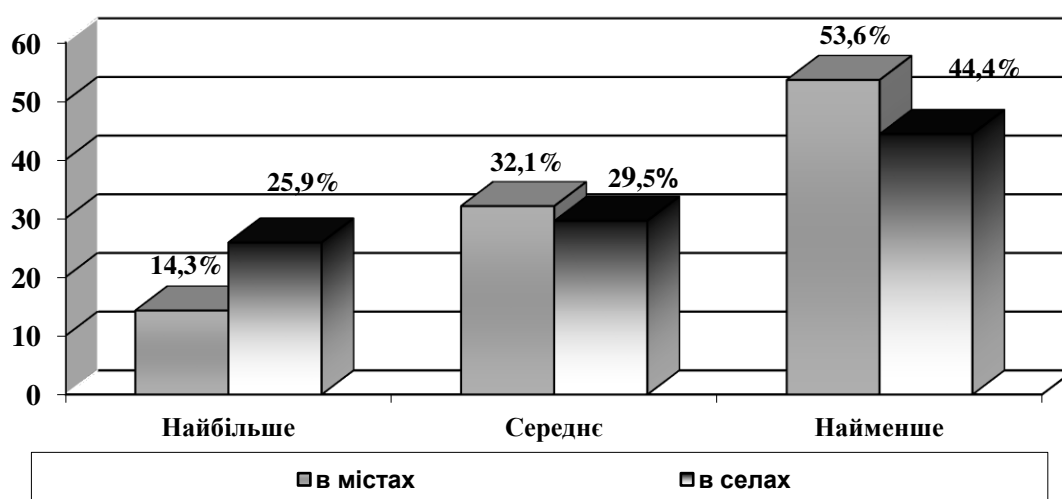


Рис. 3. Значення історії в процесі розвитку національної ідентичності досліджуваних, що проживали в містах і селах України до вступу в заклад вищої освіти

Як видно з рис. 3, дещо більша кількість досліджуваних, які проживали в селах (25,9%) до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в містах (14,3%).

українських містах (14,3%), найбільшого значення в процесі розвитку своєї національної ідентичності надали історії України. Відмінності між кількістю досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклади вищої освіти, щодо найбільшого значення є статистично значущими ($\phi^*=1,875$, $p \leq 0,05$).

Історії України в процесі розвитку своєї національної ідентичності середнього значення надала більша кількість досліджуваних, які проживали в містах (32,1%) країни до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в селах (29,6%) країни. Відмінності між кількістю досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклади вищої освіти, щодо середнього значення виявилися статистично незначущими ($\phi^*=0,347$).

Історії України в процесі розвитку своєї національної ідентичності найменшого значення надала більша кількість досліджуваних, які проживали в містах (53,6%) країни до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в селах (44,4%) країни. Відмінності між кількістю досліджуваних, які проживали в містах і селах країни до вступу в заклади вищої освіти, щодо найменшого значення є статистично незначущими ($\phi^*=1,182$).

Отож, більша та досить велика кількість досліджуваних, які проживали в українських селах до вступу в заклад вищої освіти, надали найбільшого і середнього значення історії України в процесі розвитку їхньої національної ідентичності. Одержані результати підтверджено статистично наявністю зв'язку значення історії України в процесі національної самоідентифікації з рівнем національної ідентичності досліджуваних ($p=0,27$). Дещо менша кількість досліджуваних, які проживали в містах країни до вступу в заклади вищої освіти, надали найбільшого і середнього значення історії України в процесі розвитку їхньої національної ідентичності. Одержані результати підтверджено статистично наявністю зв'язку між значенням історії України в процесі національної самоідентифікації та рівнем національної ідентичності досліджуваних ($p=0,13$).

Емпіричні кількісні дані щодо значення української культури в процесі розвитку національної ідентичності досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклад вищої освіти, подано на рис. 4.

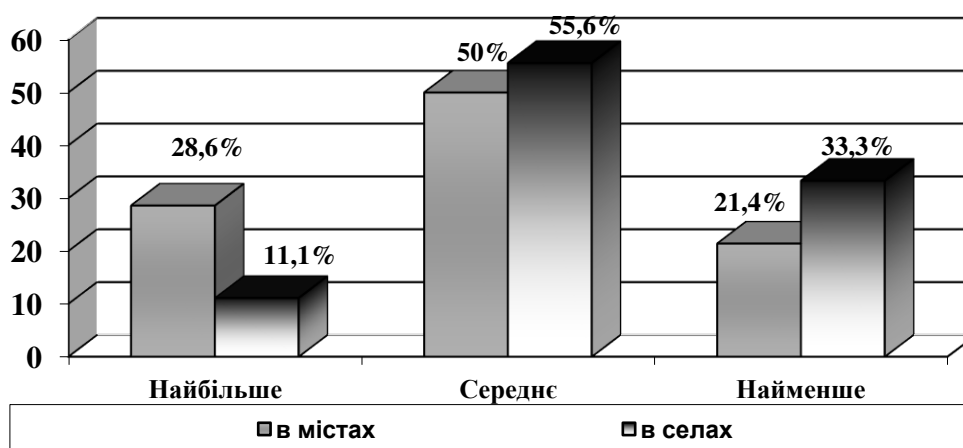


Рис. 4. Значення української культури в процесі розвитку національної ідентичності досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклад вищої освіти

З рис. 4 видно, що більша кількість досліджуваних, які проживали в містах (28,6%) до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в селах (11,1%) України, найбільшого значення надали українській культурі в процесі розвитку своєї національної ідентичності. Щодо найбільшого значення встановлено, що відмінності між кількістю досліджуваних, які проживали в містах і селах країни до вступу в заклади вищої освіти, виявилися статистично значущими ($\varphi^*=2,89$; $p \leq 0,01$).

Українській культурі в процесі розвитку своєї національної ідентичності середнього значення надала більша кількість досліджуваних, які проживали в селах (55,6%) країни до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в містах (50%) країни. Щодо середнього значення визначено, що відмінності між кількістю досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклади вищої освіти, виявилися статистично незначущими ($\varphi^*=0,719$).

Українській культурі в процесі розвитку своєї національної ідентичності найменшого значення надала більша кількість досліджуваних, які проживали в містах (21,4%) країни до вступу в заклад вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в селах (33,3%) країни. Щодо найменшого значення виявлено, що відмінності між кількістю досліджуваних, які проживали в містах і селах України до вступу в заклади вищої освіти, виявилися статистично значущими ($\varphi^*=1,721$; $p \leq 0,05$).

Отже, більша і досить велика кількість досліджуваних, які проживали в українських містах до вступу в заклад вищої освіти, надали найбільшого і середнього значення культурі України в процесі розвитку їхньої національної ідентичності. Ці результати підтверджено статистично наявністю зв'язку між значенням української культури в процесі національної самоідентифікації та рівнем національної ідентичності досліджуваних ($p=0,03$). Дещо менша кількість досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклади вищої освіти, надали найбільшого і середнього значення українській культурі в процесі розвитку їхньої національної ідентичності. Одержані результати підтверджено статистично наявністю зв'язку між значенням української культури в процесі національної самоідентифікації та рівнем національної ідентичності досліджуваних ($p=0,05$).

Відзначимо, що в інших наукових психологічних працях також виявлено вплив міського і сільського середовища проживання на соціокультурний розвиток людини загалом (Bronfenbrenner, 1979) і вплив регіону проживання на розвиток національної самосвідомості української студентської молоді (Корчакова, 2021). Крім цього, теоретично встановлено вплив державної української мови, державних символів України, історичного минулого й сьогодення України на активізацію процесу формування національної ідентичності українців у період воєнного стану (Піонтковська, 2022).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Розвиток національної ідентичності студентської молоді України є процесом самоусвідомлення, самооцінювання і самоставлення щодо власної належності до української нації.

Емпірично визначено, що всіх досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклад вищої освіти, і більшість досліджуваних, які проживали в містах країни до вступу в заклад вищої освіти, вирізняють високий і середній рівні національної ідентичності. Встановлено, що більша кількість досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклад вищої освіти, найбільшого значення в процесі розвитку своєї національної ідентичності надали таким ознакам нації, як державна українська мова та історія України. Натомість більша кількість досліджуваних, які проживали в містах України до вступу в заклад вищої освіти, найбільшого значення в процесі розвитку своєї національної ідентичності надали такій ознаці нації, як українська культура.

Середнього значення основним ознакам нації (державній українській мові, історії, культурі України) в процесі розвитку своєї національної ідентичності надала більша кількість досліджуваних, які проживали в містах України до вступу в заклади вищої освіти,

і статистично незначуще менша кількість досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклад вищої освіти. Найменшого значення таким ознакам нації, як державна українська мова й історія України, в процесі розвитку своєї національної ідентичності надала більша кількість досліджуваних, які проживали в містах України до вступу в заклади вищої освіти. На противагу, більша кількість досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклад вищої освіти, в процесі розвитку своєї національної ідентичності надали найменшого значення такій ознаці нації, як українська культура.

Одержані результати про більший вплив основних ознак нації (державної української мови, історії й культури України) на процес розвитку національної ідентичності досліджуваних, які проживали в селах України до вступу в заклади вищої освіти, порівняно з досліджуваними, які проживали в містах України до вступу в заклади вищої освіти, підтверджено статистично.

На глибше вивчення заслуговує питання обґрунтування психологічних умов інтенсифікації розвитку національної ідентичності студентської молоді України, з огляду на місце їх проживання до вступу в заклад вищої освіти.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Корчакова, Н. (2021). Атитюди сучасної молоді щодо трудової міграції та їх зв'язок з особливостями національної самосвідомості. *Траєкторія розвитку життєвих перспектив особистості в умовах сучасного освітнього простору: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Бердянськ. БДПУ. <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Materialy-konferentsii-TRAYEKTORIYA-ROZVYTKU-ZHYTTYEVIKH-PERSPEKTYV-OSOBYSTOSTI-30.11.2021.pdf>
- Османова, А., Співак, Л. (2022). Національна ідентичність української студентської молоді в воєнний час. *Психологія : реальність і перспективи : зб. наук. праць РДГУ*, 18, 132-140. <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i18.299>
- Піонтковська, Д. (2022). Психологічні особливості формування національної ідентичності українців в умовах російсько-української війни. *Психологія : реальність і перспективи : зб. наук. праць РДГУ*, 19, 119-128. <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i19.313>
- Руденко, В. М., Руденко, Н. М. (2009). *Математичні методи в психології*. Київ : «Академвидав».
- Співак, Л. М. (2015). *Психологія розвитку національної самосвідомості особистості в юності : монографія*. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута».
- Шебанова, В. І., Дементьєва, К. Г., Чикур, Л. Д. (2022). Соціально-психологічні чинники формування національної ідентичності української студентської молоді. *Габітус*, 34, 30-36. <https://doi.org/10.32843/2663-5208>
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press. https://khoerulanwarbk.files.wordpress.com/2015/08/urie_bronfenbrenner_the_ecology_of_human_developbokos-z1.pdf

REFERENCES

- Korchakova, N. (2021). *Atytiudy suchasnoi molodi shchodo trudovoi mihratsii ta yikh zviazok z osoblyvostiamy natsionalnoi samosvidomosti* [Attitudes of modern youth towards labor migration and their connection with the peculiarities of national self-consciousness]. *Traiektoriia rozvytku zhyttievykh perspektiv osobystosti v umovakh suchasnoho osvitnoho prostoru: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet konferentsii*. Berdiansk. Випуск 21, 2023. Збірник наукових праць РДГУ

- BDPU. <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Materialy-konferentsii-TRAYEKTORIYA-ROZVYTKU-ZHYTTYEVYKH-PERSPEKTYV-OSOBYSTOSTI-30.11.2021.pdf> [in Ukrainian]
- Osmanova, A., & Spivak, L. (2022). Natsionalna identychnist ukrainskoi studentskoi molodi v voiennyi chas [National Identity of Ukrainian Students Youth in a War Time]. *Psykhologhiia : realnist i perspektyvy*, 18, 132-140. <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i18.299> [in Ukrainian]
- Piontkovska, D. (2022). Psykholohichni osoblyvosti formuvannia natsionalnoi identychnosti ukrainsiv v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny [Psychological Features of the Formation of the National Identity of Ukrainians in the Conditions of the russian-Ukrainian War]. *Psykhologhiia : realnist i perspektyvy Psychology : Reality and perspectives*, 19, 119-128. <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i19.313>
- Rudenko V. M., & Rudenko N. M. (2009). *Matematychni metody v psykholohii. [Mathematic methods in psychology]*. Kyiv : «Akademvydav» [in Ukrainian]
- Spivak, L. M. (2015). *Psykhologiya rozvytku natsionalnoi samosvidomosti osobystosti v yunosti [Psychology of development of personality's national self-consciousness in youth]*. Kamyanets-Podilsky : Ruta [in Ukrainian].
- Shebanova, V. I., Dementieva, K. G., & Chykur, L. D. (2022). Sotsialno-psykholohichni chynnyky formuvannia natsionalnoi identychnosti ukrainskoi studentskoi molodi [Socio-psychological Factors of Formation of National Identity of Ukrainian Student Youth]. *Habitus*, 34, 30-36. <https://doi.org/10.32843/2663-5208> [in Ukrainian].
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press. <https://khoerulanwarbk.files.wordpress.com/2015/08/urie-bronfenbrenner-the-ecology-of-human-developbokos-z1.pdf> [in English].

PSYCHOLOGICAL FACTORS FOR THE DEVELOPMENT OF NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIAN STUDENT YOUTH IN THE PERIOD OF MARTIAL LAW

Liubov Spivak

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Professor of the Department of Psychology
Berdyansk State Pedagogical University
<https://orcid.org/0000-0002-3653-5432>

DOI <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i21.360>

Abstract. *The article is devoted to the empirical study of psychological factors of national identities' development of Ukrainian students of higher education institutions of during the martial law. The purpose of the article is an empirical study of the psychological factors of the development of Ukrainian student youth' national identity during the martial law, given the settlement of residence (city or village) before entering the institution of higher education. The essence and the main factors in the development of personalities' national identity are covered. The sample was presented with 165 respondents 17-22 years, which lived in different cities (84) and villages (81) of Ukraine before entering the higher education institution.*

Empirically revealed high and average levels of national identity in all respondents who lived in the villages of the country, and most respondents who lived in the cities of Ukraine before entering the higher education institution. More respondents who lived in the villages of Ukraine before entering the institution of higher education, in the process of developing their national

identity, attached the most important to such features of the nation as the state Ukrainian language and history of Ukraine. At the same time, more respondents who lived in the cities of Ukraine before entering a higher education institution, gave the most important in the process of developing their national identity to Ukrainian culture. In the process of development of its national identity, the main features of the nation (state Ukrainian language, history and culture of Ukraine) were given by more of the respondents who lived in the cities of Ukraine before entering a higher education and statistically insignificant less than the number of respondents who lived in the villages of Ukraine before entering a higher education institution. More respondents who lived in the cities of Ukraine before entering higher education, gave the least importance to such features of the nation as the state Ukrainian language and history of Ukraine in the process of developing its national identity. More respondents who lived in the villages of Ukraine before entering a higher education institution, in the process of developing their national identity gave the least importance to such features of the nation as the Ukrainian culture. The greater influence of the main features of the nation (state Ukrainian, history and culture of Ukraine) on the process of developing the national identity of respondents who lived in the villages of Ukraine before entering higher education, compared to respondents who lived in cities of Ukraine before entering higher education institutions, statistically confirmed.

Key words: *national identity, development, language, history, culture, city, village, student youth of Ukraine.*

Стаття надійшла до редакції 09.10.2023 р